

О ПРИЛИКАМА У БОСАНСКОМ ЕЈАЛЕТУ ПРВИХ ГОДИНА ХVIII СТОЉЕЋА

Карловачким миром 1699. године Османска Царевина је изгубила огромна, економски и стратешки важна пространства, од којих су нека дуги низ година била под њеном доминацијом. Територијалним губитком, Царство је још више изгубило самопоуздање и сигурност. Дуго ратовање са чланицама Св. лиге (1683-1699, Аустрија, Млетачка Република и Пољска – прим. Е.П.) утицало је да добар дио султанових поданика постане сиромашнији, а чести ратни окршаји, глад и болести који су се тих година јављали прориједили су становништво у многим провинцијама Царства. После закључења мира у Карловцима, Порта је прешла у дефанзиву и била свјесна да се Аустрија, као ни Венеција, неће зауставити на границама одређеним тим мировним уговором. Због тога је одмах издала упутства да се у пограничним санџацима приступи раду око што бољег утврђивања и чувања нових граница.¹⁾ Већ од 1700. године на границама европског дијела Царства убрзаним темпом почињу се поправљати раније разрушене или оштећене тврђаве и паланке. У стратешки важнијим крајевима насељава се поузданије становништво, а у унутрашњости санџака централна влада из Цариграда настоји да што брже консолидује власт и обнови привредну активност која је у овом рату била у доброј мјери замрла.

Послије 1699. године, најистуренија османска провинција у њеном европском дијелу постао је босански ејалет. Током ратних година 1683 – 1699. овај ејалет је доста страдао. Пораз под Бечом и притисак Млетака из Далмације платио је животом и иметком добар дио босанских Муслимана.²⁾ Због тога Порта поклања велику пажњу приликама у Босни. »Посебно у вилајету Босне за вријеме рата и борби пољуљан је поредак. Њу треба финансијски ојачати, поправити стање у градовима, утврдити тврђаве и пописати број нефера (обичних војника – прим. Е.П.). Посебно треба удовољити молбама народа и раје и ништа незаконито не предузимати... Треба уопште настојати да се среде прилике у вилајету.«³⁾ Тим ријечима су во-

1) *Историја народа Југославије* II, Загреб 1959, стр. 1320

2) Авдо Сућеска, *Буне сељака Муслимана у Босни у XVII и XVIII стољећу*, Историјски Институт, Зборник радова, књ. I, Београд 1976, стр. 74.

3) Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине (даље АНУ БиХ) *Mühimme defter* (даље *Müh. def.*), 96, 26/1, 76/1, /фотокопије и регеста, даље ФР).

дећи људи Царства у ово вријеме говорили о граничном босанском ејалету.

Да би поправила лоше стање у коме се налазило становништво ејалета, Порта га је по закључењу Карловачког мира ослободила плаћања цизије за 1699. годину, а била су брисана и сва дуговања цизије и других пореза из прошлих година.⁴⁾ Предузете мјере нису досљедно провођене у пракси. Посљедњих година XVII, а нарочито у првим деценијама XVIII стољећа у босанском ејалету је била присутна пракса самовољног и противзаконитог убирања разноврсних намета из групе текџиф – и шџака.⁵⁾ Противзаконито убирање пореза вршили су како босански везир и санџакбег, тако и локални судски и управни функционери.⁶⁾ У својим злоупотребама власти истицали су се тадашњи босански везири Халил паша,⁷⁾ Сејфулах паша⁸⁾ и Елчи Ибрахим паша⁹⁾. Поред наведених везира, својом грамзљивошћу се нарочито истицао херцеговачки мутесариф Сејфулах паша. Његовим незаконитим поступцима се супротставило цјелокупио становништво овог санџака. И сиромашнији и богатији људи слали су Порти жалбе против Сејфулах паше, указивали на његове незаконите поступке и тражили да се смијени с положаја.¹⁰⁾

Као посљедица незаконитог управљања било је још веће економско слабљење, а дјелимично и узрок исељавања с територије херцеговачког санџака.¹¹⁾ Слична је ситуација и у другим санџацима. Становништво кадилука Благај такође се жали Порти на злоупотребе херцеговачког санџакбега и његових људи и тражи да се виновници тих неправди уклоне са положаја и строго казне.¹²⁾ Међутим, и поред великих притужби, Порта је Сејфулах пашу и даље задржала на положају херцеговачког санџакбега, па му, штавише, 1706. године указује и почаст именујући га заповједником османске војске у предстојећем походу на црногорска племена.¹³⁾ И становници Ма-

4) Хамид Хаџибегвић, *Главарина у османској држави*, Оријентални институт у Сарајеву, Посебна издања IV, Сарајево 1966, стр. 102.

5) О овим порезима се опширније говори у раду др Авде Сућеске, *Промјене у систему изванредног опорезивања у Турској у XVII и XVIII вијеку и појава намета текџиф и шџака*, Прилози за оријенталну филологију (даље ПОФ), X–XI, Сарајево 1967, стр. 75–113.

6) Др Авдо Сућеска, *Нови подаци о настанку и висини таксита у Босни и Херцеговини*, Прилози института за историју, год. X/II, Сарајево 1974, стр. 135.

7) Ђосе Халил паша према Башагићу био је везир босанског ејалета у периоду од 1698 – 1702 (види: Сафвет бег Башагић – Реџепашагић, *Кратка упута у прошлост Босне и Херцеговине* (1463 – 1850), Сарајево 1900, стр. 180.

8) О овоме паши види у раду Сафвет-бега Башагића, *Знаменити Хрвати Бошњаци и Херцеговци у турској Царевини*, Загреб 1931, стр. 67.

9) Елчи Ибрахим паша управљао је босанским ејалетом од 1703 – 1705. године, (С. Башагић, *Кратка упута*, стр. 180 – 181)

10) Др Авдо Сућеска, *Нови подаци о...*, стр. 136 – 137

11) АНУ БиХ, *Шикајет дефтер* (даље ШД/), 92, 33/2, 1699. ФР) Шикајет дефтере који се као фотокопије налазе у АНУ БиХ превео је на наш језик проф. Јакуп Полимац)

12) АНУ БиХ, Ш. Д. 92, 33/3, 1699 ФР.

13) АНУ БиХ, Мüh. д., док. 13, 87/1, 1706, (наведене документе из Мühimme deftera којима сам се у раду користио превео је проф. оријенталистике Мухамед Хаџијамаковић).

глаја¹⁴⁾, Ташлице¹⁵⁾, Каменграда и Старог Мајдана¹⁶⁾ били су изложени малтретирању својих локалних управљача. Мање или више са злоупотребама власти се наставило и сљедећих година.¹⁷⁾ Ипак у односу на 1699. и 1700. годину, током сљедећих година, број жалби народа се оштрено смањило, што нам говори да се ситуација донекле побољшала.

Посљедњих година тзв. бечког рата морал становништва у Османском Царству био је у опадању. Самовоља је била присутна у свим поразима државног механизма. И после Карловачког мира недисциплина нижих органа власти била је и даље присутна. Војно-политичка ситуација била је неизвесна. Бојећи се новог рата, султан Мустафа II (1695 – 1703) је непосредно после закључивања мировног уговора издао наређење о поправци старих и изградњи нових тврђава и паланки на границама босанског ејалета са жељом да се тај ејалет претвори у прави бастион у одбрану од непријатељског напада.¹⁸⁾ Да би код муслиманског становништва развио борбену свијест, султан је првих година XVIII стољећа послао у Босну једну групу шејхова са задатком да развију и учврсте борбени морал у одбрани угрожене државе.¹⁹⁾ По наређењу Порте, становништво је одмах приступило одбрани и изградњи нових тврђава, које би биле способне да издрже напад непријатељске војске и очувају постојеће границе. Већ 1700. године преправљају се стари давно напуштени градови и приступа се формирању нових агалука и капетанија.²⁰⁾ Године 1699. на територији босанског ејалета било је 12 капетанија, а током сљедећих 17 година основано је још 13, и то већином уз границе.²¹⁾ Сједишта новооснованих капетанија у првим годинама XVIII стољећа била су: Оногшт, Клобук, Столац, Почитељ, Мостар, Љубушки, Рог, Дувно, Стара Остловица, Козарац, Кобаш, Босански Брод и Врандук.²²⁾

Због неријешених граничних питања²³⁾ већ 1700. године изгледало је да је на помолу нови рат између Османског Царства и Млетачке Републике. Очекујући напад, Порта је алајбезима херцеговачког и клишког санџака издала наређење да заједно са својим заимима и тимарлијама што брже поправе и за рат припреме тврђаве у тим санџацима.²⁴⁾ То наређење добро је дошло османским заповједницима да с већим интензитетом наставе започету изградњу појаса добро утврђених градова око црногорских, брдских и херцеговачких племена са циљем да убудуће обуздају њихову непокорност

14) АНУ БиХ, Ш. Д., 92, 35/1, 1699, ФР.

15) АНУ БиХ, Ш. Д., 92, 36/3, 1699, ФР.

16) АНУ БиХ, Ш. Д., 92, 40/2, 1699, ФР.

17) Види Шикајет дефтере из 1700, 1701, 1702..., АНУ БиХ, ФР.

18) Ист. нар. Југославије II, Загреб 1959, стр. 1320.

19) Авдо Сућеска, *Ајани, прилог изучавању локалних власти у нашим земљама за вријеме Турака*, Научно друштво СР Босне и Херцеговине, Дјела, књ. XXII, Одјељење историјско – филолошких наука, књ. 14, Сарајево 1965, стр. 181.

20) Хамдија Крешевљаковић, *Капетаније у Босни и Херцеговини*, Научно друштво НР Босне и Херцеговине, Дјела, књ. V Одјељење историјско – филолошких наука, књ. 4, Сарајево 1954, стр. 19.

21) Ист. нар. Југославије II стр. 1320

22) Хамдија Крешевљаковић, *Капетаније*, стр. 19.

23) О томе пише Ешреф Ковачевић у својој књизи *Границе босанског пашалука према Аустрији и Млетачкој Републици по одредбама Карловачког мира*, Сарајево 1973.

24) АНУ БиХ, Мн. д., 2945, 260-3, ФР.

према представницима султанове власти. У морејском рату ова племена су се показала непријатељски расположеним према Порти. Нарочито се приступило брзој изградњи тврђаве Оногошт, која је требало да преузме улогу Херцег Новог који је Венеција још 1687. године била заузела и касније задржала под својом влашћу.²⁵⁾ И у другим херцеговачким мјестима се приступило поправци постојећих тврђава. Тако већ првих година XVIII стољећа видимо да се у Требињу, Гацку и Клобуку врше оправке тврђава.²⁶⁾ Трошкове око оправки и проширења старих, те подизања нових тврђава сносило је становништво цијелог ејалета. Богатији слојеви су учествовали новцем, а сиромашнији кулучењем. Нарочито интензиван рад на изградњи објеката од војног значаја био је у вријеме Сирке Осман паше (1705-1708).²⁷⁾ Истовремено се у разним мјестима босанског ејалета поправљају старе и изграђују нове тврђаве и путеви што је изазвало велико материјално оптерећење становништва. По Портином наређењу, 1708. године заими, тимарлије и алајбези санџака Херцеговине, Клиса и Зворника били су обавезни да истовремено поправе све тврђаве у тим санџацима. Као и претходних година, највећи дио послова поново је пао на сиромашније становништво. Иако се у добијеном наређењу не помињу да раде на оправци војних утврђења, нефери су по наређењу својих претпостављених учествовали у раду. Позивајући се на заповијед у којој нису споменути, нефери Ливна траже од Порте да нареди њиховом старјешини да их убудуће ослободи те обавезе, јер су они задужени да се боре против непријатеља, али не и да оправљају тврђаве.²⁸⁾ За ове послове од становништва су узимане велике суме новца, које су касније сакупљачи искористили у своје личне сврхе. Због тога становништво Грачанице обавјештава Порту да уредно плаћа прописане порезе, али да се одбрамбени објекти недовољно поправљају због тога што несавјесни чиновници новац намијењен у те сврхе већим дијелом задржавају за своје личне потребе.²⁹⁾

Када је умјесто Сирке Осман паше за босанског везира дошао Мустафа паша Соколовић – Ферхадпаша (1708 – 1709) радови на изградњи војних објеката су смањени. Нови везир је издао наређење да се убудуће у току једне године могу поправити једна, највише двије тврђаве или паланке.³⁰⁾ На ову одлуку о смањењу изградње војних објеката на Порту су утицале како тренутна спољно-политичка ситуација, тако и честе жалбе босанског становништва на порезе, којим су били изложени, за изградњу тих објеката. Тако је сљедећих година са мањим оптерећењем становништва настављено с војним утврђивањем ејалета. Главнину османске војске у босанском ејалету су сачињавале спахије, јањичари и народна војска (нефир-и ам).³¹⁾ У свим већим мјестима су се налазиле војне посаде. Главна

25) Др Милан Васић, *Градови под турском влашћу*, у књизи *Историја Црне Горе*, књ. трећа, том 1, Титоград 1975., стр. 532; Петар Шобајић, *Никшић – Оногошт*, Београд 1938, стр. 63.

26) Глигор Станојевић, *Историја Црне Горе од почетка XVII до краја XVIII вијека*, књ. трећа, том 1, Титоград 1975, стр. 238; исти. *Југословенске земље у млетачко – турским ратовима XVI – XVIII вијека*, Београд 1970, стр. 432.

27) С. Башагић, *Кратка упута...*, стр. 181.

28) АНУ БиХ, ШД, 359, 92, 348/2, 1708, ФР.

29) АНУ БиХ, ШД, 364, 92, 353/2, 1708, ФР.

30) АНУ БиХ, тзв. сиили Сарајева у Анкари, 121, 67/1, ФР.

31) Авдо Сућеска, *Ајани*, стр. 181.

складишта муниције и осталих потрештина за ватрено оружје налазила су се у већим мјестима, као што су: Сарајево, Травник, Јајце, Бихаћ и Зворник из којих су се са оружјем и муницијом снабдијевале све војне посаде.³²⁾

Осим изградњи и оправци војних утврђења, велика пажња је посвећена консолидовању локалне власти. Крајем XVII и почетком XVIII стољећа појављује се потреба за већом локалном управом. Носиоци власти постали су угледнији људи који су се звали ајани. У почетку њихова улога није била јасно дефинисана, мада се зна да су тада били задужени да обезбиједу материјална средства за војску, затим храну, комору итд. Они су штитили и обезбјеђивали јавни ред и мир који је у ово вријеме, када је владала општа анархија, био и те како потребан.³³⁾ С престанком рата нису престала и насиља појединих представника локалне власти. Године 1700. становништво Мостара је Порти упутило жалбу у којој се оптужује тадашњи кадија да им на име пореза узима више новца него што је прописано.³⁴⁾

Сличну жалбу Порти упутило је и становништво Босанског Брода.³⁵⁾ И док је један дио становништва одбијао да плати већи износ пореза, него што је прописано,³⁶⁾ дотле су неки били присиљени и платили, али су се касније жалили. Тако је становништво Чајнича 1701. године упутило жалбу сарајевском мули у којем га обавјештава да им је њихов кадија претходних година насилно узимао више новца на име текаџиф-и шаќка, па траже да им се бесправно узети новац врати.³⁷⁾

Када је за босанског везира постављен Сејфулах паша (1702 – 1703), што сам у почетку навео, мито и корупција су узели великог маха. За кратко вријеме управљања овим ејалетом Сејфулах паша успио је да са својим истомишљеницима од великог броја појединаца, па и читавих група незаконито узме веће суме новца на име разних пореза. Осим тога, овај везир користећи се влашћу задржавао је приспјеле плате нефера, а од појединих тимарлија одузимао је тимаре које би затим уписивао на своје име или име људи који су му помагали у његовим незаконитим поступцима.³⁸⁾ Вјероватно због великог броја жалби које је у кратком времену добила, Порта је већ 1703. године за новог босанског везира поставила Елчи Ибрахим пашу (1703 – 1705). Новом везиру су из свих крајева босанског ејалета почеле пристизати жалбе на његовог претходника. Иако је и сам био корумпиран, јер је од становништва узимао разне намете из групе текаџиф-и шаќка, ипак је Елчи Ибрахим паша настојао да што брже нормализује унутрашњу ситуацију и код становништва створи утисак личне и имовинске

32) Хамдија Крешевљакловић, *Капетаније*, стр. 45.

33) Авдо Сућеска, *Ајани*, стр. 184.

34) АНУ БиХ, ШД, 49, 57/2, 1700. ФР.

35) АНУ БиХ, ШД, 65, 71/1, 1701. ФР.

36) АНУ БиХ, ШД, 77, 81/1, 1701. ФР.

37) АНУ БиХ, ШД, 82, 92, 84/3, 1701. ФР.

38) О злоупотребама Сејфулах паше се говори у великом броју жалби које је становништво босанског ејалета упућивало Порти, а које су сачуване у Шикајет дефтерима из тог периода чије се фотокопије налазе у АНУ БиХ.

сигурности.³⁹⁾ То је допринијело да се стање у ејалету поправи и број жалби које су слате Порти у односу на претходне године смањи.

Почетком XVIII стољећа чифлучење у босанском ејалету узима још више маха, иако је у ранијим стољећима имало свој дубљи коријен. Услијед слабе насељености, спахије у овом ејалету су још у вријеме владавине султана Мехмеда II (1451 – 1481) и Сулејмана Величанственог (1520 – 1566) добиле право да увећавају хаса земље. Та околност касније је убрзавала процес чифлучења које је постало доминантна појава у вријеме назадовања Царства. У жељи да трајније обезбиједи своју несигурну егзистенцију спахије су у појединим крајевима Царства, међу којима и у босанском ејалету, хаса посједе од краја XVII и нарочито у XVIII стољећу претварали у чифлуке.⁴⁰⁾ У самом босанском ејалету чифлучење постаје доминантна појава непосредно послје Карловачког мира, али овдје су посједници чифлука и даље најчешће остајали и тимарници.⁴¹⁾ Поједини локални прваци су, не обазујући се на протесте својих сусједа, незаконито узимали земљу и проглашавали је својим чифлуком. Тако је у рогатичком кадилуку заим Мехмед Пашић свом посједу у селу Ковачићи незаконито припојио њиве које су биле тренутно необрађене, не обрађујући пажњу на протесте својих сусједа да је то што ради противзаконито.⁴²⁾

Глад за земљом била је велика. Од 1699. године за османске власти се поставило питање како да се правио ријеше односи између власника чифлука (чифлук сахибија – прим. Е.П.) и нарочито католичког становништва које је у морејском рату с аустријском и млетачком војском напустило тај ејалет. Дobar се дио тих избјеглица послје 1699. године вратио на раније посједе које је до избијања рата обрађивало. Као што се види, и у Шикајет дефтерима на добром дијелу таквих посједа власници су у међувремену нашли замјене и убирали уобичајене приходе. У жалби Порти коју су послали неки Мехмед и Мустафа из мостарског кадилука види се да су они у селима Драгинићи и Добром селу неколико година обрађивали земљу која је прије избијања морејског рата била насељена хришћанским становништвом. Међутим, када се ситуација у босанском ејалету донекле смирила 1702. године, ранији становници тих села су позивајући се на уговор између Османског Царства, Аустрије и Млетачке Републике и на султанов емри шериф (племенита заповијед – прим. Е.П.) тражили да се врате на раније посједе прихватајући све обавезе које су и раније имали. Ови захтјеви одбјегле раје сматрани су неоправданим, јер тадашње чифчије већ неколико година обрађују посједе и чифлук сахибијама редовно иплаћују уобичајене порезе. Држећи се датих обећања, Порта је мостарском кадији издала наређење да се тај спор ријешити по кануну, тј. онако како је законом било прописано без обзира на то о коме се радило.⁴³⁾ Слични захтјеви раније одбјегле раје регистровани су и у јајачком кадилуку. Раја села Корићани, које је припадало том кадилуку, затражила је 1704. године од Порте да се врати на земљу коју је раније обрађивала.⁴⁴⁾ Пошто су становници тог

39) О томе види у ШД из 1703, 1704 и 1705. године.

40) Авдо Сућеска, *О настанку чифлука у нашим земљама*, Годишњак друштва историчара Босне и Херцеговине, год. XIII, 1965, Сарајево 1967, стр. 38.

41) Авдо Сућеска, *Ајани*, стр. 172.

42) АНУ БиХ, ШД, 92, 253/1, 1706. ФР.

43) АНУ БиХ, ШД, из 1702, 108, 92, 107/1, ФР.

44) АНУ БиХ, ШД из 1704, 232, 92, 219/1

села заједно с војском принца Еугена Савојског још 1697. године одатле отишли, те се ни послѣје три године послѣје тога нису вратили, то је власник села Корићана дао неком Мехмеду и Омеру да обрађују напуштено земљиште са свим обавезама које је имала и одбјегла раја. Доласку одбјеглог хришћанског становништва успротивили су се нови обрађивачи, јер су легално и по прописима примили земљу на обрађивање, те су сматрали да раја која се вратила нема право да се ту задржава.⁴⁵⁾ И док су у неким крајевима сукоби око обраде земљишта били присутни, у бањалучком кадилуку је била друга ситуација. Порта је 1704. године наредила бањалучком кадији да покуша вратити одбјеглу рају из села Дуци Поље које је припадало том кадилуку, а која је била побјегла због великих пореза које су мјесне власти наметнуле.⁴⁶⁾

Сукоби између муслиманског и хришћанског становништва послѣје Карловачког мира били су присутни не само на селу него и у граду. Муслиманско становништво Сарајева 1703. године посредством кадије тражи од Порте да забрани немуслиманима (ехли кјефере) да станују у квартовима у којима су они живјели. Свој захтјев образлажу ранијом праксом да су прије избијања морејског рата у граду постојали посебни квартави за муслиманско и немуслиманско становништво, те да се тај обичај сада не проводи у пракси. Како се у жалби наводи, већ од 1699. године хришћанско је становништво у Сарајеву почело куповати куће у муслиманским махалама и својим вјерским обредима изазивати старосједиоце.⁴⁷⁾ Слични захтјеви о раздвајању муслиманских и немуслиманских кућа у Сарајеву сусрећу се и каснијих година.⁴⁸⁾

Првих година XVIII стољећа у 19 кадилука су биле распоређене јањичарске посаде. Сједиште њиховог старјешине јањичар аге било је у Сарајеву. Слабљењем централне власти слабила је и дисциплина у свим војним редовима, што се у великој мјери осјетило и код некад најелитнијег рода османске војске – јањичара У жељи да стекну што више прихода, добар дио јањичара почео се бавити разним занатима и трговином, временом они у еснафским организацијама добивају готово одлучујућу ријеч.⁴⁹⁾ У ово вријеме била је карактеристична тежња једног дијела становништва да ступи у јањичарски ред како би уживало повластице које су имали јањичари. Преласком у тај ред, становништво се ослобађало пореза, а то је изазвало смањивање државних прихода. Да би ову појаву спријечила, Порта је 1707. године наредила херцеговачком санџакбегу и свим кадијама тог санџака да провјере списак јањичара, те да све оне који не припадају том реду, бришу и врате у статус који су и раније имали са свим обавезама.⁵⁰⁾ Разлози за овакво Портино наређење су у томе што је у списковима било много више војске под оружјем него што је у датом тренутку реално ситуација показивала. Поред тога, увећањем броја јањичара дисциплина је била у сталном опадању. Није био риједак случај да су чувари тврђава умјесто у војним логорима становали у граду и бавили се свакодневним градским пословима занемарујући војну обавезу.⁵¹⁾

45) Исто.

46) АНУ БиХ, ШД, 225, 92, 212/2 ФР.

47) АНУ БиХ, ШД, 200, 92, 189/1, 1703. ФР.

48) АНУ БиХ, ШД, 356, 92, 245/2, 1708. ФР.

49) Ист. нар. Југославије II, стр. 1321 и 1322.

50) АНУ БиХ, ШД, 334, 92, 302/2, 1707. ФР.

51) АНУ БиХ, ШД, 92, 346/2, 1708. ФР.

У вријеме када се политичка и привредна ситуација у босанском ејалету привремено донекле поправила, избио је рат између Руске Империје и Османског Царства 30. новембра 1710. године. До рата је дошло због милитаристичког расположења османских војних кругова који су сматрали да се Царство довољно опоравило да може водити један већи рат у коме би повратило раније изгубљене територије. Овом расположењу су допринијеле и Француска и Енглеска које су у Руској Империји гледале свог будућег великог конкурента на Истоку, па су војничким путем уз помоћ тада још довољно јаке Османске Царевине жељеле да то спријече. Праве ратне операције зараћених страна отпочеле су тек у прољеће 1711. године. У то вријеме је на мјесту босанског везира био Карајилан Али паша 1709 – 1711)⁵²⁾. По наређењу Порте, Али паша је био дужан да до Ђурђевдана (6. маја – при. Е.П.) 1711. године за рат у Цариград отпреми 800 војника. Слична наређења су добили херцеговачки Дурмиш паша и зворнички Идриз паша који су са по 300 војника требало да се прикључе главнини османске војске. Клишки санџакбег Мустафа паша добио је наређење да из свог санџака опреми 100 војника, а овој војсци од 1500 људи били су дужни да се прикључе сви заими и тимарлије из цијелог босанског ејалета.⁵³⁾ Због новонасталих ратних прилика, становништво је било изложено већим пореским обавезама. Сејмени, љути што морају да иду у рат, искаљивали су свој бијес над незаштићеним народом.⁵⁴⁾ Главнину војних припрема за одлазак на главно ратиште у Русију у босанском ејалету је обавио новопостављени везир Ахмед паша.⁵⁵⁾ По његовом наређењу је направљен списак спахија који су из овог ејалета отишли тада у рат.⁵⁶⁾ Свим спахијама који се на везиров позив нису одазвали да иду у рат одузети су тимари.⁵⁷⁾ У намјери да се прикључи главнини османске војске везир Ахмед паша је крајем 1711. године с мобилисаном војском отишао из босанског ејалета у Цариград. За одбрану граница у том ејалету су остале незнатне војне снаге.⁵⁸⁾ Тако је последице десетак година релативног мира један дио муслиманског становништва из босанског ејалета под султановом заставом наставио да се бори ван граница свог ејалета, што ће током сљедећих година постати још редовија појава.⁵⁹⁾

Као што се и из изложеног види, првих десетак година XVIII стољећа у босанском ејалету османске власти су покушавале да донекле стабилизују војно-политичку ситуацију и оживе привредну активност. Међутим, и поред предузетих мјера то се због присутне корупције у свим органима власти од највиших до најнижих није могло у потпуности остварити. Моћ локалних управљача стално је јачала на штету централне власти. То је допринијело настанку чифлучења које ће током сљедећих деценија постати доминантна појава на цијелој територији Царства.

52) С. Башагић, *Кратка упута*, стр. 181.

53) АНУ БиХ, Мћ. д., 26/II и 179/1 ФР.

54) Владислав Скарин, *Српски православни народ и црква у 17 и 18 вијеку*, Сарајево 1928, стр. 29.

55) С. Башагић, *Кратка упута*, стр. 181.

56) Владислав Скарин, *Попис босанских спахија из 1123/ 1711 године*, Гласник земалског музеја у Босни и Херцеговини, год. XLII, 1930, св. 2, стр. 6.

57) АНУ БиХ, ШД, 605, 92, 567/3 ФР

58) Владислав Скарин, *Попис...* стр. 10.

59) Походи на Црну Гору 1712. и 1714. године, те млетачко – турски рат 1714 – 1718.